

# מדוע הערבים מובסים במלחמות

נורוול ב. דה-אטקין

## ■ מבוא

באופן כללי אפשר לומר כי צבאות ערביים בעת החדשה לוקים בחוסר יעילות. בשנות ה-1960 תפקדו כוחות הצבא המצרי הסדיר בתימן בצורה עלובה בעימות נגד לוחמים תימנים לא-סדירים.<sup>1</sup> הסורים הצליחו להשתלט על לבנון באמצע שנות ה-70 רק באמצעות עדיפות מספרית מכרעת ועדיפות עצומה בכוח אש.<sup>2</sup> בשנות ה-80 הוכיחו העיראקים אוזלת יד נגד צבא איראני שהיה קרוע לגזרים בשל מהומות המהפכה ולא הצליחו לנצח בשלושים שנות מלחמה נגד הכורדים.<sup>3</sup> תפקודם של שני הצבאות היריבים במלחמת כווית ב-1990 היה בינוני.<sup>4</sup> צבאות הערבים תפקדו בצורה עלובה כמעט בכל העימותים הצבאיים נגד ישראל. מהי הסיבה לביצועים הכושלים? לתשובה יש גורמים רבים – כלכליים, אידיאולוגיים, טכניים – אולם הגורם החשוב ביותר נעוץ בתרבות, ובתכונות חברתיות המונעות מן הערבים ליצור כוח צבאי יעיל.

אמת מוסכמת היא כי רמת האימונים קובעת את רמת הלחימה של הצבא. לכן, בהסתמך על שנים רבות של צפייה במו עיני באימונים של ערבים, אני יכול להסיק מסקנות לגבי האופן שבו יוצאים הערבים לקרב. את רשמי מן הממסד הצבאי הערבי צברתי מניסיוני האישי בשירותי כנספח צבאי של ארצות הברית, כקצין סיוע ביטחוני וכקצין משקיף הנלווה למפקד הבריטי של כוח הסיירים של עומאן (כוח הביטחון של האמירויות לפני שהוקם איחוד

האמירויות הערביות) וכן משלושים שנה של מחקר אודות המזרח התיכון.

## ■ נקודות מוצא שגויות

הערכות אסטרטגיות הכוללות שיקולים תרבותיים לא הוכיחו עצמן בעבר, שכן לעתים קרובות אינן כי אם מרקחת מעוררת סלידה של בורות, משאלות-לב ומיתולוגיה. לדוגמא, בשנות השלושים העריך צבא ארצות הברית את האופי הלאומי היפני כלוקה בחוסר מקוריות ומכאן הסיק מסקנה מוטעית כי יפן תהיה תמיד במצב של נחיתות טכנולוגית.<sup>5</sup> היטלר זלזל בארצות הברית כחברה של בני-תערובת, ובכך המעיט בהשפעת כניסתה של ארצות הברית למלחמה.<sup>6</sup> דוגמאות אלה ממחישות כי הכללת שיקולי תרבות בהערכת נקודות חוזק ותורפה יחסיות של כוחות יריבים, עלולה לגרום לסילופים חמורים, במיוחד כאשר מנסים להבין מדוע מדינות שאינן מוכנות למלחמה נכנסות לעימותים צבאיים מתוך ביטחון עצמי מופרז. קיים פיתוי לייחס למדינת האויב נחיתות תרבותית הסותרת את עליונותה בכוח אדם ובנשק, או להפך: לראות את האויב הפוטנציאלי דרך אספקלריה של נורמות התרבות שלך. לדוגמא, האסטרטגים האמריקאים הניחו כי סף הכאב של הצפון וייטנאמים דומה לשלהם, וכי הפצצה אווירית של צפון וייטנאם תכניע אותה.<sup>7</sup> הניחו שהסרבים לא יעמדו ביותר משלושה ימים של תקיפות מן האוויר. במציאות נדרשו שבעים ושמונה ימים.

מסוכן שבעתיים להניח הנחות המבוססות על יכולות בעבר, שכן החברות אינן קופאות על שמריהן, ועמן משתנה גם התת-תרבות הצבאית. במלחמת העולם ה-1 שגה הפיקוד העליון הגרמני בהערכה אופטימית מדי על סמך התפקוד העלוב של צרפת במלחמת פרוסיה-צרפת ב-1870.<sup>8</sup> לעומת זאת, העיקשות והאומץ של חיילי צרפת במלחמת העולם

נורוול דה-אטקין (De Atkine) הוא אלוף משנה בדימוס אשר התגורר שמונה שנים בלבנון, ירדן ומצרים. הוא בוגר לימודים ערביים באוניברסיטה האמריקנית של ביירות ולאחרונה (נכון ל-2006), הוא מדריך של סגל צבאי אמריקני המוצב במזרח התיכון. המאמר ראה אור ב-Middle East Quarterly ומתפרסם בזאת (בשניונים קלים) ברשותו האדיבה של כתב העת והמחבר.

<sup>1</sup> Saeed M. Badeeb, *The Saudi-Egyptian Conflict over North Yemen 1962-1970*, (Boulder, Westview Press: 1986), pp. 33-42

<sup>2</sup> R.D. McLaurin, *The Battle of Zahle*, Aberdeen Proving Grounds, MD: Human Engineering Laboratory, Sept. 1986, pp. 26-27

<sup>3</sup> Anthony Cordesman and Abraham Wagner, *The Lessons of Modern War, Volume II: The Iran-Iraq War*, Boulder, CO: Westview Press, 1990, pp. 89-98; Phebe Marr, *The Modern History of Iraq*, Boulder, CO: Westview Press, 1985, pp. 22-223, 233-234

<sup>4</sup> Kenneth M. Pollack, "The Influence of Arab Culture on Arab Military Effectiveness", Ph.D. diss., Massachusetts Institute of Technology, 1996, pp. 259-261 (Egypt); pp. 533-536 (Saudi Arabia); pp. 350-355 (Iraq). Syrians did not see significant combat in the 1991 Gulf war but my conversations with U.S. personnel in liaison with them indicated a high degree of paranoia and distrust toward Americans and other Arabs

<sup>5</sup> David Kahn, "United States Views of Germany and Japan", *Knowing One's Enemies: Intelligence Before the Two World Wars*, Ernest R. May, ed., Princeton: Princeton University Press, 1984, pp. 476-503

<sup>6</sup> Gerhard L. Weinberg, *The Foreign Policy of Hitler's Germany: Diplomatic Revolution in Europe, 1933-1936*, Chicago: University of Chicago, 1970, p. 21

<sup>7</sup> Stanley Karnow, *Vietnam: A History*, NY: Penguin Books, 1984, p. 18

<sup>8</sup> Paul Kennedy, *The Rise and Fall of Great Powers*, NY: Random House, 1987,

pp. 186-187. The German assessment from T. Dodson Stamps and Vincent J. Esposito, eds., *A Short History of World War I*, West Point, NY: United States Military Academy, 1955, p. 8

<sup>9</sup> William Manchester, *Winston Spencer Churchill: The Last Lion Alone, 1932-1940*, NY: Dell Publishing, 1988, p. 613; Ernest R. May, "Conclusions", *Knowing One's Enemies*, pp. 513-514. Hitler thought otherwise, however

<sup>10</sup> Avraham (Bren) Adan, *On the Banks of the Suez*, San Francisco: Presideo Press, 1980, pp. 73-86

"לכן תחושת הביטחון הרווחת, המבוססת על ההנחה כי הערבים אינם מסוגלים לקיים מלחמה כוללת נגדנו, עיוותה את תמונת המצב שלנו", אמר משה דיין. "בנוגע לרמת הלחימה של הח"יילים הערבים, אני יכול לסכם זאת במשפט *Moshe Dayan: Story of My Life*, NY: William Morrow and Company, 1976, p. 510. אחד: הם לא ברחו."

<sup>11</sup> John Keegan, *A History of Warfare*, NY: Alfred A. Knopf, 1993, p. 18

<sup>12</sup> Ibid., p. 387

<sup>13</sup> John Walter Jandora, *Militarism in Arab Society: A Historiographical and Bibliographical Sourcebook*, Westport, CT: Greenwood Press, 1997, p. 128

<sup>14</sup> T.E. Lawrence, *The Evolution of a Revolt*, Ft. Leavenworth, KS.: CSI, 1990, p. 21. (הדפסה חדשה של מאמר שפורסם במקור ב-*the British Army Quarterly and Defense Journal*, Oct. 1920

<sup>15</sup> הערות המחבר מקבלות אישור על ידי מחקרים מלומדים כגון Eli Shouby, "The Influence of the Arabic Language on the Psychology of the Arabs", *Readings in Arab Middle Eastern Societies and Culture*, ed. Abdullah

הראשונה גרמו לכולם, מווינסטון צ'רצ'יל עד הפיקוד העליון הגרמני להגזים בהערכת יכולת הלחימה של הצבא הצרפתי במלחמת העולם ה-II<sup>9</sup> מפקדי הצבא הישראלי המעיטו ביכולתו של הצבא המצרי במלחמת 1973, בשל ביצועיו האומללים במלחמת 1967.<sup>10</sup>

קשה לתייג תרבות. אין לזהותה עם גזעו או זהותו של היחיד. תולדות המלחמה שמות ללעג את הניסיון לייחס תכונות קשיחות של תרבות ליחידים – כפי שעולה מן ההיסטוריה הצבאית של האימפריה העותומנית ושל האימפריה הרומית. בשתי האימפריות נקבעה איכות הלוחמים על ידי האימוץ, המשמעת, גאוות היחידה והפרט, ולא על ידי מוצאם של החיילים.<sup>11</sup> הלגינות הרומיים היעילים והממושמעים גויסו מכל רחבי האימפריה הרומית ויחידות העלית של האימפריה העותומנית – היאנצ'ארים (חיילים-עבדים) היו נוצרים אשר גויסו בהיותם ילדים באזור הבלקן.

## ■ תפקידה של תרבות

ל מרות האמור לעיל, יש להכניס את התרבות למערכת השיקולים. דווקא המודעות לשגיאות העבר מאפשרת להעריך נכונה את השפעתם של גורמים תרבותיים על המלחמה. ג'ון קיגן, היסטוריון-מלחמה מפורסם, טוען כי תרבות היא גורם מכריע בקביעת אופי המלחמה. בניגוד לאופי המקובל של מלחמת "פנים אל פנים" האירופית, מתאר קיגן את הצבאות הערביים הקדומים בתקופה האסלאמית כאומני התחמקות, הטעייה, השהייה ודרכי-עקיפין.<sup>12</sup> בחינה של המלחמה הערבית במשך מאה השנים האחרונות מביאה למסקנה כי הערבים מצליחים יותר בהתקוממויות, או בלחימה פוליטית,<sup>13</sup> אשר לורנס (איש ערב) כינה "ניצחון במלחמות ללא קרבות".<sup>14</sup> גם החצייה המצרית של תעלת סואץ ב-1973, הייתה כרוכה בעיקרה בתכנית הטעייה מתוחכמת. ניתן להסיק כי התכונות המקובעות הללו הן תולדה של תרבות המולידה ערמוניות, אי-יושר וצביעות ביחסים אישיים.<sup>15</sup>

לפי קווים מנחים אלה מסכם קנת פולק את מחקרו הממצה אודות היעילות הצבאית של הערבים באומר: "דפוסי התנהגות מסוימים אשר טופחו בתרבות הערבית השלטת הם הגורמים החשובים ביותר ליכולתם המוגבלת של הצבאות וחילות האוויר הערבים מ-1945 ועד 1991".<sup>16</sup> תכונות אלה כוללות ריכוזיות-יתר, דיכוי היוזמה האישית, חוסר גמישות, סילוף מידע, ודיכוי גילויי מנהיגות ברמת הקצונה הזוטרה.

הביקורת שניתנה על רעיונותיו של סמואל הנטינגטון אותם הביע בספרו "התנגשות התרבויות"<sup>17</sup> אינה גורעת כהוא זה מטענתו העיקרית, כי למרות העלבון שחשים אקדמאים מסוימים בשל תיוג עמים לפי תרבות ודת ולא לפי חלוקות פוליטיות או כלכליות, בעוד שהם מציעים עולם המוגדר לפי מעמד, גזע ומגדר, זו היא המציאות ואין בכוחה של התקשורת המודרנית להפחית ממנה. כיצד אפשר לשלב מחקר של תרבות בהכשרה צבאית? במצב הנוכחי אין לכך כל חשיבות. פול בלבוטובסקי (Belbutowski), חוקר ולוחם-לשעבר ב"כוח-דלתא" האמריקאי, קובע כי קיים ליקוי במערכת הלימוד הצבאית של ארצות הברית: "תרבות, הכוללת את

המעורפל והלא-מוחשי, איננה משולבת בדרך כלל בתכנון האסטרטגי אלא ברמה הרדודה ביותר."<sup>18</sup> עם זאת, בדיוק דווקא "המעורפל והלא-מוחשי" הוא המגדיר את הסכסוכים בעצימות נמוכה. הקומוניסטים בווייטנאם לא נלחמו את המלחמה שארצות הברית הוכשרה לה וגם האפנאנים והצינים לא נלחמו את המלחמה שאליה התכוננו הרוסים. הכנה כזו כרוכה ביותר מאשר שדרוג כלי נשק ואימון החיילים מחדש. הכנה כזו מחייבת הבנה של ערכי תרבות של האויב כגון המיתולוגיה וההיסטוריה שלו, גישתו למושג הזמן, וכו'. נדרשת השקעה גדולה יותר של זמן ושל כסף ואין להניח שארגון ביורוקרטי יאשר אותה. ביוזע כי אני מהלך בשדה מוקשים של שגיאות העבר ורגישויות תרבותיות בהווה, אני מציע כמה הערכות על תפקידה של התרבות במהלך הכשרתם הצבאית של קצינים דוברי ערבית. אני מגביל עצמי בעיקר להכשרה ששני טעמים. ראשית, שימשתי כמשקיף במהלך אימונים רבים אך רק במערכה קרבית אחת (הצבא הירדני נגד אש"פ, ב-1970) שנית, רמת האימונים קובעת את רמת הלחימה של הצבא. כושרם של חיילים מותנה בהרגלים המוקנים להם בזמן שלום, בפקודות, במדיניות ובנהלים. אין הם עוברים שינוי צורה פתאומי ההופך אזרחים לבושי מדים ללוחמים. הגנרל ג'ורג' פאטון אהב לספר כי יוליוס קיסר "אימן בחורף את לגיונותיו כך שכולם היו ללוחמים מיומנים, והרגיל אותם לביצוע מלא של תפקידיהם עד כי בבוא האביב, כאשר הוביל אותם למלחמה נגד הגאלים, לא היה צורך לתת להם פקודות שכן כולם ידעו מה לעשות וכיצד עליהם לעשות זאת."<sup>19</sup>

## ■ מידע הוא כוח

כל חברה מידע הוא אמצעי להתפרנס או לצבור כוח, אך הערבים אוגרים מידע ומחזיקים בו במידה מופרזת. מדריכים אמריקנים הופתעו שוב ושוב להיווכח כי המידע שמסרו לאנשי מפתח נשאר אצלם, ולא הופץ הלאה. לאחר שלמד פעולה מסובכת יודע הטכנאי הערבי כי ערכו לא יסולא בפז כל עוד הוא היחיד המחזיק במידע ביחידה שבה הוא משרת. ברגע שהעביר את המידע לאחרים הוא איבד את ייחודו ואת כוחו. בכך מוסברת האגירה של הוראות הפעלה, ספרים, חוברות הדרכה ושאר פריטי ספרות-הדרכה ולוגיסטיקה. במקרה מסוים קבל צוות אמריקני להדרכה בלוחמת שריון, הפועל במצרים, את חוברות ההדרכה לאחר שתורגמו במאמץ רב לערבית. המדריכים לקחו את החוברות המביקות היישר לחניון הטנקים וחלקו לכל צוותי הטנקים. מפקד הפלוגה, בוגר בית-הספר לשריון בפורט-נוקס ובוגר קורסים מיוחדים של בית הספר לחימוש מיוחד באברדין, הלך בעקבותיהם ואסף את כל ספרות ההדרכה מידי הצוותים. כאשר נשאל מה פשר הדבר ענה הקצין כי אין טעם לתת את החומר לנהגים שכן הם אנאלפביתים. לאמיתו של דבר הוא לא רצה שיהיה לחיילים מקור עצמאי למידע. בהיותו היחיד היכול להסביר את משור בקרת האש או את הכוונות האופטיות של הארטילריה הוא זכה למעמד מיוחד וליוקרה. במונחים צבאיים פירושו של דבר הוא כי כמעט שאין הכשרה רב-תכליתית ולכן, בקרב צוות הטנק כל אחד מבעלי המקצוע, נהג תותחן וטען, יכול להיות מיומן במקצועו אך

אינו מסוגל למלא את מקומו של חברו במקרה פגיעה. כאשר האחד לא מבין את עבודתו של השני יש ליקויים בתפקוד המשותף של הצוות. בדרג הגבוה יותר יש רדידות במיומנות הטכנית.

## ■ כשלים בחינוך

האימונים נוטים להיות שגרתיים, לא מאתגרים, וחסרי דמיון. מאחר שמערכת החינוך הערבית מבוססת על שגרה של שינון ולימוד בעל-פה, יש לקצינים יכולת בלתי רגילה לשנן ולזכור כמויות מידע עצומות. שיטת החינוך מבוססת על הרצאות פרונטליות שבהן התלמידים רושמים הכל ונבחנים על החומר ששונן. (יש לכך השפעה על מעמדו של מורה זר; אמניותו מתערערת אם הוא נזקק מדי פעם להציץ בספר). להישענות על שינון יש מחיר המתבטא ביכולת פחותה להפעיל הגיון או לנתח על יסוד עקרונות כלליים. מדכאים חשיבה החורגת מן הדפוס המקובל ואם ניתן לה ביטוי בפומבי יש בכך כדי להזיק לקריירה. למדריכים ולתלמידים כאחד אין אתגר.

נמנעים בדרך כלל מתחרות ישירה וגלויה בין יחידים, מכיוון שאם האחד יצח השני ינוצח ויושפל. לאיסור זה נודעת משמעות מיוחדת כאשר כיתת התלמידים כוללת בעלי דרגות שונות. השכלה היא בעיקר אמצעי להשגת יוקרה אישית ולכן ערבים המשתלמים בבתי ספר צבאיים בארה"ב משתדלים כמיטב יכולתם להבטיח שהבכיר ביותר בדרגתו הצבאית או במעמדו החברתי יזכה בציונים הגבוהים ביותר בכיתה. לעתים קרובות הדבר גורם לתופעות של "שיתוף בתשובות" באופן גלוי בכתה או לקצינים זוטרים המסתירים ציונים גבוהים משל הבכירים מהם.

מדריכים צבאיים אמריקאים של תלמידים מן המזרח התיכון לומדים לוודא מראש, לפני הפניית שאלה לתלמיד, כי הנשאל יודע את התשובה הנכונה, במיוחד אם הנשאל הוא קצין. אם הדבר לא הובטח מראש, הקצין חש כי טמנו לו מלכודת כדי להשפילו בפומבי. יתרה מזאת, בתרבות הפוליטית הערבית הלוקה בתסמינים של שיגעון-רדיפה, הקצין משוכנע שההשפלה נעשתה בכוונה תחילה. הוא יהפוך לאויבו של המורה, התלמידים האחרים יחששו כי אף הם יושפלו – וכך הלימוד בלתי-אפשרי.

## ■ הקצינים נגד החיילים

קצינים ערבים זוטרים מאומנים היטב בהיבטים הטכניים של כלי נשקם ויש להם מיומנות טקטית, אך אינם מיומנים במנהיגות. נושא זה כמעט שאינו זוכה לתשומת לב. לדוגמה, הגנרל סעד א-שאולי, רמטכ"ל צבא מצרים, ציין בהערכתו לגבי הצבא שקיבל לידיו לקראת מלחמת 1973, שחייליו לא אומנו לקחת יוזמה או להציע תפישות מקוריות או רעיונות חדשים.<sup>20</sup> הנה כי-כן, נקודת התורפה העיקרית של מערכות ההכשרה הערביות היא כושר המנהיגות. הבעיה נובעת משני מקורות: האחד – מערכת ריבוד חברתי הגובלת בשיטת מעמדות סגורים והשני – היעדר תוכנית פיתוח של מש"קים (מפקדים שאינם קצינים).

רוב הקצינים הערביים מתייחסים לחיילים הפשוטים כאל תת-אדם. הייתי עד ראיה למקרה שארע בעת הצגת תכלית עבור אורחים אמריקאים נכבדים. בשל סופת חול מדברית, צוותה יחידת חיילים להסתדר בשורה כדי להוות מגן רוח אנושי לאמריקאים. הרעיון של דאגה לחיילים קיים רק ביחידות העילית של צבא מצרים. בסוף שבוע טיפוס, הקצינים המשרתים בסביבות קהיר, ייסעו הביתה במכוניותיהם וישאירו את חייליהם לדאוג לעצמם על ידי מסע רגלי במדבר עד לכביש הראשי ושם להמתין לטרמפים שיבאו אותם אל תחנות הרכבת הציבורית של קהיר. במחנות חיל המשמר אין תנאי נוחות בסיסיים עבור החיילים. מצב זה קיים, ברמות חומרה שונות, בכל המדינות הדוברות ערבית, במידה פחותה בירדן ובמידה רבה יותר בעיראק ובסוריה.

למגויסים הצעירים, המהווים את עיקר כוחו של הצבא המצרי, שונאים את השירות הצבאי בכל מאודם ויעשו כל דבר, כולל הטלת מום בעצמם, כדי להתחמק מן הגיוס. בסוריה קונים בניהם של האמידים פטורים למיניהם, ואם לא הצליחו להשיג פטור, הם מוצבים ביחידות עורפיות שאינן לוחמות. כפי שסיפר לי סורי צעיר, כישוריו המוסיקליים נרכשו בתזמורת צבאית סורית שם למד לנגן. באופן כללי הצבאות באזור הסהר הפורה אוכפים משמעת באמצעות פחד. לעומת זאת במדינות כדוגמת ערב הסעודית, שבהן המערכת השבטית שלטת, השוויוניות החברתית מבטלת את הפחד כמניע, ולכן שורר שם חוסר משמעת כללי.<sup>21</sup>

בכל הצבאות בעולם קיים פער מקצועי וחברתי בין הקצינים לחיילים, אך בצבא ארצות הברית ובכל הצבאות המערביים מגשרת שכבת המש"קים על הפער. יתרה מזאת, המש"ק המקצועי הוא החוליה החיונית ביכולתו של הצבא האמריקני לתפקד במיטבו, בתוקף תפקידם כמדריכים העיקריים בצבא המקצועי, המש"קים הם הגורם החיוני למערכי האימון ולגאוות היחידה של החיילים. ברוב העולם הערבי אין שכבת מש"קים, או שתפקודם גרוע עד כדי גרימת נזק ליעילות הלחימה. למעט יוצאי דופן, מעמדם של המש"קים נחות כמעמדם של החיילים ולכן אינם יכולים לגשר בין המגויסים לקצינים. הקצינים אמנם מדריכים את החיילים אך הפער החברתי העצום בין החייל לקצין נוטה להפוך את תהליך הלימוד לרשמני, שטחי ובלתי יעיל. חסר ההיבט של הדגם-והסבר, מכיוון שהקצינים מסרבים ללכך את ידיהם ומעדיפים להתעלם מן ההיבטים המעשיים של נושא הלימוד. הם סבורים שזה למטה מכבודם. דוגמה מאלפת לכך אירעה במלחמת המפרץ הראשונה, בשעה שסופת חול עזה העיפה את אוהלי הקצינים העירקים במחנה שבויים. הם העדיפו לשהות שלושה ימים בגשם וברוח ובלבד שחיילים, במחנה סמוך, לא יראו אותם עובדים עבודת כפיים.

המחיר הצבאי לכך הוא גבוה מאוד. ללא הלכידות שמספקת שכבת המש"קים נוטה היחידה הצבאית להתפרק תחת לחץ הלחימה. בעיקר בשל העובדה שלחיילים אין אמון בקציניהם. מן הרגע שהקצינים עוזבים את שטחי האימונים מתחילים החיילים להיעלם לכל רוח. קצין מצרי הסביר לי כי התבוסה הנוראה ב-1967 נגרמה בשל חוסר הלכידות ביחידות והמצב שופר אך במעט ב-1973. שבויים עירקיים בשנת 1991 גילו פחד ועיונות רבה כלפי קציניהם.

M. Lutfiyya and Charles Churchill, *The Hague: Mouton Co.*, 1970, pp. 688-703; Hisham Shirabi and Muktar Ani, "Impact of Class and Culture on Social Behavior: The Feudal-Bourgeois Family in Arab Society", *Psychological Dimensions of Near Eastern Studies*, L. Carl Brown and Norman Itzkowitz, eds., Princeton: The Darwin Press, 1977, pp. 240-256; Sania Hamady, *Temperament and Character of the Arabs*, NY: Twayne Publishers, 1960, pp. 28-85; Raphael Patai, *The Arab Mind*, NY: Charles Scribner's Sons, 1973, pp. 20-85.

<sup>16</sup> Pollack, "The Influence of Arab Culture", p. 759.

<sup>17</sup> Samuel P. Huntington, "The Clash of Civilizations", *Foreign Affairs*, Summer 1993, pp. 21-49.

<sup>18</sup> Paul M. Belbutowski, "Strategic Implications of Cultures in Conflict", *Parameters*, Spring 1996, pp. 32-42.

<sup>19</sup> Carlo D'Este, *Patton: A Genius for War*, NY: Harper-Collins, 1996, p. 383.

<sup>20</sup> Saad el-Shazly, *The Crossing of the Suez*, San Francisco: American Middle East Research, 1980, p. 47.

<sup>21</sup> ירדן עשויה להיות מקרה חריג; עם זאת, רוב הפרשנים מסכימים כי יעילותה ירדה במשך עשרים השנים האחרונות.

## קבלת החלטות ואחריות

החלטות מונחנות מלמעלה ללא תקשורת עם צדדים הנוגעים בדבר. התוצאה היא מערכת ריכוזית ביותר, ללא האצלת סמכויות. קצין לא יחליט החלטה גורלית בעצמו, אלא יעדיף את הדרך הבטוחה שבה יצטייר כחרוץ, אינטליגנטי, נאמן וצייתן. משיכת תשומת לב כנוטה לחדשנות, או לקבלת החלטות על דעת עצמו הן מתכוונ בדוק לצרות. הנורמה החברתית השלטת בחיים האזרחיים היא הקונפורמיזם. המסמר הבולט מביא על עצמו את הלמות הפטיש. הפקודות והמידע זורמים מלמעלה למטה ואין להרהר אחריהן, לפרש, לתקן, או לשנות אותם בכל אופן שהוא.

מדריכים אמריקאים סובלים תכופות מתסכול בשל הקושי להשיג החלטה מעמיתיהם הערבים. הם אינם מבינים כי לקצין הערבי אין סמכות לקבל החלטה. התסכול גובר בשל אי הרצון המובן מאליו של הקצין הערבי להודות בעובדה שאין לו סמכות. כותב שורות אלו היה עד למקרים רבים שבהם החלטות שוליות, שניתן לקבלן בדרג הגדוד, כגון מועדי לימוד ומיקום כיתת הלימוד, הועברו לאישור של משרד הביטחון. כל אלה גרמו למדריכים האמריקאים לפתח לעצמם כלל מנחה: סמכותו של סמל ראשון בצבא ארה"ב שווה לסמכותו של אלוף-משנה בצבא ערבי. שיטות הלימוד ותוכן השיעורים מוכתבים על ידי הדרגים הגבוהים ולמפקדי היחידה יש השפעה מעטה מאוד על ניהול ענייניה. האופי הפוליטי של הצבאות הערביים מעניק משקל רב לשיקולים פוליטיים, העולים בחשיבותם, לעתים קרובות, על שיקולים צבאיים. קצינים בעלי יוזמה ונטייה לקבל החלטות באופן עצמאי מהווים סכנה למשטר. אפשר לראות זאת לא רק ברמת האסטרטגיה הלאומית אלא בכל היבט של מבצעים ואימונים צבאיים. אפילו היו הצבאות הערביים מגלים פחות פוליטיזציה ויותר מקצוענות בהכנותיהם למלחמת 1973 נגד ישראל,<sup>22</sup> הרי שלאחר סיום הם שבו להרגלים הישנים. עתה, הממסד הצבאי הוא בירוקרטי ופוליטי עוד יותר. גם ותיק ומונסה במלחמות הגנרלים בפנטגון יחוש כתינוק בגן ילדים לנוכח היריבויות הקיימות במפקדות של צבאות ערביים.

לעתים רחוקות קיימת נטילת אחריות על מדיניות, פעולה, מעמד, או תוכנית אימונים. מדריכים אמריקאים חווים תסכול רב כאשר קצינים ערבים תולים את האשם בכישלון של מבצע או אימון בצידו האמריקאי או בגורם חיצוני כלשהו. האשמה בשיעור הגבוה של ליקויים בצידו האמריקאי מוטלת על "מחסור בחלפים" והאצבע מופנית לעבר חוסר היענות של מערכת האספקה של ארה"ב, למרות העובדה שמדריכים אמריקאים יכולים להוכיח בתיעוד שפע של אספקה שהגיעה למדינה ונעלמה במבוכי מערכת האספקה הכושלת. (ביקורת כזו לעולם אינה מובעת באופן ישיר או תוקפני, אלא נבלעת בתוך מלל מנומס ועקיף ורק לאחר פגישת הבהרה מתברר במה היו הדברים אמורים). ציווי זה פועל גם בדרגים הרמים ביותר. במהלך מלחמת כווית כבשו הכוחות העירקיים את העיר חפגי בצפון מזרח ערב הסעודית לאחר שהסעודים נסוגו ממנה. הגנרל חאלד בין סולטאן, מפקד כוחות היבשה הסעודיים, דרש מגנרל נורמן שוורצקופף מכתב שבו יאמר כי הגנרל האמריקאי הוא שהורה על נסיגה מן העיר הסעודית.<sup>23</sup>

Pollack, "The Influence of Arab Culture", pp. 256-257.

H. Norman Schwarzkopf, *It Doesn't Take A Hero*, NY: Bantam Books, 1992, p. 494.

Khaled bin Sultan, *Desert Warrior: A Personal View of the War by the Joint Forces Commander*, NY: Harper-Collins, 1995, pp. 368-369.

<sup>25</sup> מבוסס על שיחות עם אנשי סגל של ארה"ב באזור, הבקיאים בקרב זה.

בדו"ח שלו על קרב חפגי, האשים גנרל בין-סולטאן, כצפוי, את האמריקאים בנפילתה של העיר בידי העיראקים.<sup>24</sup> למעשה היו אלה הסעודים אשר נטשו את שדה הקרב.<sup>25</sup> לאמתו של דבר הכוחות הסעודים היו נחותים במספר ובכוח-אש מן היחידה העיראקית שנעה לעבר חפגי, אך הגאווה הסעודית דרשה שהזרים יקבלו עליהם את האשמה.

בנוגע לצידו, תהום תרבותית פעורה בין מערכות התחזוקה והלוגיסטיקה של הערבים לבין המערכות האמריקאיות. הקשיים שיש לערבים בתפעול צידו אמריקאי אינם נובעים מן המוסכמה הפשטנית ש"ערבים אינם מבצעים תחזוקה", אלא ממשוהו עמוק יותר. התפישה האמריקאית של "מערכת נשק" אינה ניתנת להעברה בקלות. מערכת נשק כרוכה בנוהלי תחזוקה ולוגיסטיקה מיוחדים, תרגולות, מדיניות ואפילו פילוסופיה. כל אלה מבוססים על תרבות אמריקנית, המבוססת על ציפיות לרמת השכלה מסוימת, על תחושת אחריות של יחידה קטנה, על הקצאת כלי עבודה ועל תורת-לחימה. כלי עבודה הנמצאים ברמת הגדוד האמריקאי (יחידה בת 600-800 חיילים), יימצאו על פי רוב בשתיים או שלוש רמות גבוהות יותר בצבא ערבי. המקצועיות, היוזמה וחשוב ביותר, האמון, המתבטא בהאצלת סמכויות לדרגים הנמוכים, הן תופעות נדירות ביותר בצבא ערבי. הצידו האמריקאי ותחזוקתו מבוססים על תפישה שלפיה תיקונים נעשים בדרגים הנמוכים ביותר ולכן נדרשת האצלת סמכויות. בהיעדר הכלים, חלקי החילוף, והמיומנות המקצועית הדרושים לתפעול שוטף של הצידו, ומתוך רתיעה עזה מהבאת בשורות רעות, נוטים מפקדי היחידות הערבים לחפש שעירים לעזאזל. זהו ההסבר לפעמים הרבות בהן שמעתי במצרים, שהנשק של ארה"ב "עדין מדי".

נכחתי בסוירים רבים של צוותי סקר אמריקאים. המארחים דורשים, ללא יוצא מן הכלל, לקבל את הצידו הצבאי החדש ביותר, ומשתדלים ככל יכולתם להתחמק מהתעסקות בענייני תחזוקה, לוגיסטיקה ואימון. הם מערפלים ומטעים במידה כזו שצוותים אמריקאים, ולו המסורים והחדורים ביותר בתחושת שליחות, אינם יכולים לעזור. באופן כללי, הרתיעה הערבית מגילוי-לב בנוגע לליקויים באימונים מקשה מאוד על יועצים זרים לסייע בהדרכה ולהעריך את צורכי האימונים.

## מבצעים צבאיים משולבים

היעדר שיתוף פעולה הוא הגורם הבולט בכשל של כל צבאות ערב במבצעים צבאיים משולבים. לדוגמה, פלוגה סדירה של חיל-רגלים ירדני אינה נופלת בטיבה, איש-מול-איש, מפלוגה ישראלית מקבילה. אבל ברמת הגדוד, התאום הדרוש לפעולות משולבות, עם תמיכה אווירית, תותחנות ואספקה, פשוט לא קיים. ככל שהדרג עולה, כך מתרחב פער האיכות. הדבר נובע מאימון מזערי במבצעים צבאיים משולבים, שמתבצע בעיקר על מנת להרשים אורחים זרים (והם אכן מתרשמים, שכן הצגת התכלית המבוימת נעשית בהתלהבות ובכשרון תיאטרלי בלתי רגילים) ולא דווקא כאימון רציני.

בעיה זו נובעת משלושה גורמים. האחד, אי האמון של הערבים בכל מי שאינו בן משפחה, משפיע על כשלון מבצעי

תקיפה.<sup>26</sup> כלל זה אינו חל על יחידות העילית (שתפקידן, בכל רחבי העולם הערבי, הוא להגן על המשטר, ולא על המדינה). בתרבות המבוססת בכל התחומים, כולל קשרי מסחר וחברה, על המבנה המשפחתי, מתבטאת מגמה זו גם בצבא, במיוחד תחת לחץ הקרב. פעולה התקפית מבוססת על תנועה ואש. הכוח הנוח חייב להאמין שכוחות או זרועות הסיוע אכן יספקו את כוח האש לחיפוי ולרתק. בהיעדר אמון בסיוע האמור, היכולת להניע את הכוחות התוקפים נגד אויב מחופר היטב אפשרית רק כאשר הקצינים נמצאים בראש הכוח ומובילים אותו בקרב. תופעה זו אינה אופיינית למנהיגות ערבית.

גורם שני הוא הפסיפס הסבוך של עדות וכתות היוצר בעיות קשות באימון הכוחות, שכן השליטים במזרח התיכון נוהגים להשתמש בנאמנות השבטיות והעדתיות כדי לשמר את כוחם. המיעוט העלאווי שולט בסוריה, תושבי הגדה המזרחית שולטים בירדן, הסונים מושלים בעיראק והנגידים שולטים בערב הסעודית. לכך יש השלכות ישירות על הצבא, שבו שיקולים עדתיים משפיעים על מינויים ועל קידום. מיעוטים מסוימים כגון הדרוזים בסוריה והצירקסים בירדן, קשרו את גורלם עם העלית השלטת ומבצעים משימות הגנה חיוניות. מיעוטים אחרים, כדוגמת השיעים בעיראק, מנועים לחלוטין מהצטרפות אל הקצונה. מכל מקום, מינוי קצינים לפי השתייכות עדתית מנוגד בתכלית למינוי קצינים לפי הצטיינות.

אותו חוסר אמון שורר בין מדינות. גם ברמה זו מפגינים הצבאות הערביים חוסר אמון מוחלט ומוצדק זה בזה. דוגמה קלאסית לתרמית הוא השקר הגס שמכר נאצר למלך חוסיין כדי לפתותו להיכנס למלחמה ב-1967, שחיל האוויר המצרי שולט בשמי תל-אביב בשעה שלמעשה הושמד חיל האוויר המצרי על הקרקע).<sup>27</sup> גישתו השקרתית של סדאת לסורים כדי לפתותם להיכנס למלחמת 1973 היא דוגמה נוספת. הוא סיפר להם כי למצרים תוכנית למלחמה כוללת ואף הציג בפניהם מערכת תוכניות מלחמה שקריות שנועדו לעיני סוריה בלבד.<sup>28</sup> לאור עבר שכזה אין פלא שאימונים משותפים בין הצבאות הערביים ואף תרגילי פיקוד ומטה משותפים הם נדירים ביותר. במלחמת 1967 לא הוצב ולו קצין קישור ירדני אחד במצרים והירדנים לא ששו לחלוק מידע עם הפיקוד המצרי.<sup>29</sup>

גורם שלישי הוא הסתמכותם המסורתית של שליטים במזרח התיכון על מנגנוני איזון כוחות על מנת לשמור על שלטונם.<sup>30</sup> הם משתמשים בארגונים מתחרים, בכפילות של סוכנויות ובמנגנוני כפייה התלויים בגחמותיו של השליט. תופעה זו אינה מאפשרת לבנות צורה כלשהי של בסיס-כוח אישי ומחזיקה את אנשי המנהיגות במצב קבוע של חשש ואי-יציבות, ללא בטחון בקריירות האישיות, או במעמד החברתי שלהם. הדברים אמורים גם במערכת הצבאית. לא יעלה על הדעת למנות איש רב עוצמה לתפקיד ראש המטות המשולבים, מחשש להפיכה.

פיקוד משולב קיים רק על הנייר ואין לו תפקיד ממשי. השליטים מתייחסים לפיקוד משולב, לתרגילים משותפים, לצבאות משותפים ולמטות משולבים, בזהירות מופלגת, שכן כל הצבאות הערביים הם חרב פיפיות. חוד אחד פונה לעבר האויב החיצון, והחוד השני פונה לעבר עיר הבירה. כוחות היבשה מקיימים את המשטר ומאיימים עליו בעת ובעונה אחת. אין ולו שליט ערבי אחד אשר ירשה לקיים

תרגילים מבצעיים או אימונים צבאיים משולבים כשגרה. התירוץ השגור הוא חוסר כסף. תירוץ זה אינו משכנע לאור הרכש התכופ של ציוד ונשק שאין הם יכולים להרשות לעצמם לתחזק. לאמיתו של דבר, תרגילים צבאיים משותפים ומטות משולבים יוצרים חברותא, מרככים יריבות, מפחיתים חשדנות, ומבטלים את הפיצול הארגוני המאפשר לשליט לשסות את המתחרים זה בזה. מצב זה נראה בבירור בערב הסעודית שבה חיל האוויר וחילות היבשה נתונים לפיקודו של שר הביטחון, הנסיך סולטאן, בעוד שהמשמר הלאומי מצוי תחת פיקודו של הנסיך עבדאללה, סגן ראש הממשלה ונסיך הכתר. במצרים כוחות הביטחון המרכזי הם משקל-נגד לצבא ואילו בעיראק ובסוריה משמר הרפובליקה הוא הגורם המאזן.

הפוליטיקאים הם היוצרים מכשלות כדי לשמור על פיצול. לדוגמה, השגת מטוס לאימון של העברה מוטסת של כוחות יבשה – בין אם מדובר באימון משולב או בבקשה מנהלית פשוטה לסיוע בתרגיל – תאושר בתיאום של ראשי השירותים במשרד ההגנה. אם מדובר במטוסים רבים יותר, יש צורך להשיג אישור נשיאותי. גם אם הפיכות צבאית יצאו מן האופנה, החשש מפניהן עודנו בתוקף. כל תרגיל גדול של כוחות היבשה מעלה חשש ומחייב פיקוח מקרוב, בעיקר אם יש שימוש באש חיה. ערכת הסעודית נדרשת מערכת מסוכנת של אישורים מאת מפקדים אזוריים ומושלי מחוזות. לכל אחד מהם יש ערוצי שליטה משלו לאישור מעבר לשירות, להשגת תחמושת ולקיום תרגילים. פירושו של דבר הוא כי כדי להצליח בהפיכה צבאית יש צורך בתיאום בין קושרים נאמנים רבים מספור. משטרים ערביים למדו כיצד להיות חסיני-הפיכות.

## ■ ביטחון ושיגעון הרדיפה

מ שטרים ערביים מסווגים כ"סודיים" כל דבר שיש בו ולו שמץ צבאיות. המידע שצבא ארצות הברית מפרסם באופן שגרתי (קידום בדרגות, העברות, שמות של מפקדי יחידות, משימות של יחידות) הוא חומר סודי ביותר במדינות דוברות-ערבית. אמנם הדבר מקשה על האויב להבין את תוכנית הקרב, אבל מגביר את הפיצול והמידור של הכוחות הצבאיים. העיסוק הכפייתי בביטחון-שדה מגיע לרמות מגוחכות. לפני מלחמת 1973 הופתע הנשיא סדאת לגלות כי עד שבועיים לפני התאריך שבו הורה לצבא להיות מוכן למלחמה, שר המלחמה שלו, הגנרל מוחמד סאדק, לא העביר את הפקודה לסגל הכפופים לו ישירות. סדאת תהה האם נכון להסתיר את המלחמה הממשמשת ובאה מן האנשים האמורים לנהל אותה.<sup>31</sup> בכל עת יש לצפות שאיש הקשר או העמית הערבי יוחלף ללא אזהרה וללא כל הסבר להיעדרותו הפתאומית. תמיד ייתכן שמדובר בהחלפת משרד באותו מסדרון אך הערפול הכולל מותיר את הזרים בחשש מפני תרחישים נוראים – חשש המתמשש לעתים. ומוטב שלא להתעניין יתר על המידה. יועצים ומדריכים ששאלו יותר מדי שאלות גילו שגישתם למידע ולאתרים צבאיים של המארח הוגבלה. ההשערה בדבר יחסים קרובים בין ארצות-הברית לישראל, הרווחת בכל הרמות, מחמירה ומסכנת את הנטייה העזה לסודיות. הערבים משוכנעים כי הפרטים השגרתיים ביותר אודותם מודלפים היישר למוסד

Yesoshat Harkabi, "Basic<sup>26</sup> Factors in the Arab Collapse During the Six Day War", *Orbis*, Fall 1967, pp. 678-679.

James Lunt, Hussein of<sup>27</sup> Jordan, *Searching for a Just and Lasting Peace: A Political Biography*, NY: William Morrow, 1989, p. 99.

Patrick Seale, *Asad of Syria: The Struggle for the Middle East*, Berkeley: University of California Press, 1988, pp. 197-199; Shazly, *Crossing of the Suez*, pp. 21, 37.

Samir A. Mutawi, *Jordan in the 1967 War*, Cambridge: Cambridge University Press, 1987, p. 161.

James A. Bill and Robert<sup>30</sup> Springborg, *Politics in the Middle East*, 3rd Ed. (New York: Harper-Collins, 1990), p. 262.

Anwar el-Sadat, *In Search of Identity* (New York: Harper and Row, 1978), p. 235.

באמצעות הקו החם הסודי. לכן כל מדריך אמריקאי נדרש, בשלב מוקדם ולעתים תכופות, להביע דעתו על "הבעיה הפלשתינית" ולאחר מכן עליו להאזין למונולוגים ארוכים אודות השליטה היהודית בארצות הברית.

## ■ אדישות לבטיחות

**ב** כל הכרוך באמצעי בטיחות קיימים רשלנות כללית, חוסר זהירות ואדישות כלפי תאונות אימונים, שאת רובן אפשר היה למנוע במאמץ מזערי. בעיני האמריקאים שתודעת הבטיחות שלהם גבוהה אולי יותר מדי, נוצר הרושם שהחברה הערבית אדישה לאבדות בנפש, ומגלה חוסר עניין בגישתה לבטיחות באימונים. יש לכך כמה הסברים. אחדים מצביעים על גזירת-גורל המובנת באיסלאם<sup>32</sup> וכל מי שנשע במונית ערבית יסכים עם תיאוריה זו. יתכן כי הסיבה היא לאו-דווקא דתית אלא נובעת מתרבות פוליטית. כל חייל מנוסה יודע כי רוח היחידה מעל לכל וכמו שנאמר, יחידות מבצעות היטב את המשימות החשובות לבוס. כאשר המנהיגות הפוליטית העליונה מציגה אדישות מוחלטת לשלומם של החיילים, גישה זו מחלחלת במורד סולם הדרגות. דוגמא אחת היא הבגידה בחיילים הסורים שלחמו נגד ישראל, בגולן, ב-1967. לאחר שהסיגה את יחידות העלית שלה שידרה ממשלת סוריה ביוזעין את השקר כי ישראל כבר כבשה את קוניטרה, ובכך כתרו את החיילים הסורים הסדירים שהיו עדיין בעמדותיהם. הממשלה נקטה צעד זה כדי לחוץ על המעצמות לכפות הפסקת אש, אף שבכך גרמה לבהלה בקרב החיילים ולאובדן רמת הגולן.<sup>33</sup>

## ■ סיכום

**ק** שה להפריז בעומקה של התהום הפעורה בין התרבות הצבאית האמריקאית לזו הערבית. בכל תחום מוצאים המדריכים האמריקאים תלמידים הלומדים בהתלהבות אך נחושים שלא ליישם את לימודיהם. התרבות אליה הם שבים, התרבות של צבאותיהם בארצותיהם, גוברת על כל הכוונות הטובות שהיו להם בשעה שנפרדו ממדריכיהם האמריקאים.

הסובייטים, בעת שהיו בעלי ההשפעה על חלק מן הממסדים הצבאיים הערביים, חזקו את הנטיות הטבעיות של לקוחותיהם הרבה יותר מכפי שהאמריקאים יכולים היו לעשות בשנים האחרונות. בדומה לתרבות הצבאית

<sup>32</sup> Hamady, *Temperament and Character of the Arabs*, pp. 184-193; Patai, *The Arab Mind*, pp. 147-150.

<sup>33</sup> Joseph Malone, "Syria and the Six-Day War," *Current Affairs Bulletin*, Jan. 26, 1968, p. 80.

הערבית, גם לתרבות הצבאית הסובייטית מניעים של פחדים פוליטיים הגובלים בשיגוון הרדיפה. האמצעים שנקטו הסובייטיים כדי לשלוט בפחדים (אמיתיים או מדומים) אלה, כגון מערכת פיקוד קשיחה וריכוזיות, התקבלו בהבנה בדרגים הגבוהים של הצבא והפוליטיקה הערבית. גם הערבים שותפים לתיעוב שרוחשים דרגי הקצונה הסובייטים כלפי החיילים הפשוטים ולאי האמון של ההירארכיה הצבאית הסובייטית כלפי שכבת מש"קים מפותחת, מוערכת ומתוגמלת היטב.

התרבות הפוליטית הערבית מבוססת על ריבוד חברתי ברמה גבוהה מאוד, דומה ביותר לזו של ברית המועצות ושונה בתכלית מזו של ארה"ב הדמוקרטית, המאפשרת נידות חברתית כלפי-מעלה, ומוקירה מצוינות. קצינים ערבים לא רואים תועלת בשיתוף מידע ביניהם, קל וחומר עם פקודיהם. בכך הם נוהגים כפי הדוגמא האישית של מנהיגיהם הפוליטיים, המונעים מידע חיוני מעמיתיהם ואף מרמגים אותם באופן שיטתי. האימונים בצבאות הערביים משקפים את התרבות. במקום להתכוון למירב המצבים ולקבל על עצמם אחריות לשפע הבלתי צפוי של אלתורים המתרחשים בסערת הקרב, מגבילים עצמם החיילים והקצינים הערבים למשימות שהוטלו עליהם מלמעלה. העובדה שבכך נפגמת יעילותם בשדה הקרב וחייהם נמצאים בסכנה רבה יותר, אינה מעניינת איש. המצב כמובן שונה בתכלית בתרבות הצבאית האמריקאית, והדברים מתבטאים באימונים של צבא ארצות הברית.

נראה כי לא יחול שינוי במצב זה עד אשר שינוי שכזה יתחולל בתרבות הפוליטית הערבית בכללותה. אף כי מניסיוןן של חברות אחרות, כולל האמריקאית, נראה כי לצבא עשויה להיות השפעה על דמוקרטיזציה של התרבות הפוליטית הכוללת מאחר שקצינים מביאים את הלקחים שהפיקו מהכשרתם אל סביבתם המקצועית ואחרי כן לחברה בכללותה. אין ספק שיש הבדל עצום כאשר התרבות הפוליטית הרווחת לא רק מתיימרת להיות דמוקרטית (כמו במדינות רבות במזה"ת), אלא מתפקדת כדמוקרטית הלכה למעשה. עד אשר יחול שינוי יסודי ביותר בפוליטיקה הערבית, לא יוכלו צבאות ערביים – למרות האומץ והיכולת האישית של החייל והקצין הבודד – לרכוש את מגוון התכונות הדרושות לצבאות מודרניים כדי להצליח בשדה הקרב. תכונות אלו מבוססות על הנחלת כבוד, אמון, ופתיחות בקרב חיילי הצבא בכל הרמות, אלה הם שירי הלכת של המלחמה המודרנית אשר הצבאות הערביים, אפילו יחקו את הצעדים התואמים, אינם רוצים לשמוע. ■